ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ірина Морозова, Світлана Цимбалюк
Університет державної фіскальної служби України

Питання екологічної безпеки набули у світі надзвичайної гостроти. З кожним роком усе більше акцентується увага на виснаженні природних ресурсів на планеті, посиленні конкуренції, погіршенні екології, порушенні природного балансу та збільшенні природних катаклізмів. Світове співтовариство все більше відчуває обмеження у головних природних ресурсах – енергії, чистій воді та їжі, що спонукало створення міжнародної системи екологічної безпеки.

Питанням екологічної безпеки приділяють увагу сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: А. Качинський, Ю. Холтунцова, І. Ансоф, Б. Горвуд і Л. Пал.

Екологічна безпека (ЕБ) – це процес забезпечення захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, природи, держави і всього людства від реальних або потенційних загроз, що створюються антропогенним чи природним впливом на навколишнє середовище [1]. Об'єктами ЕБ є права, матеріальні та духовні потреби особистості, природні ресурси і природне середовище.

Сучасна система екологічної безпеки характеризується гнучкістю, динамічністю, трансформаційністю, що передбачає:

– залучення країн світу до природоохоронної та екологічної діяльності;

– активізацію процесу укладання міжнародних угод природозахисного та екологічного спрямування;

– утворення нового вектору функціонування, впливу та розширення діяльності дієвих акторів міжнародних відносин (ТНК, ТНБ, неурядових громадських організації);

– створення національних і міжнародних структур, які координують природоохоронну діяльність, екологічну політику як у регіонах, так і в масштабах усієї планети;

– екологізацію традиційних форм міжнародних відносин та їх інститутів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Процеси глобалізації, збільшення диспропорцій в економічному розвитку та ресурсному забезпеченні між економічно розвиненими і слабо розвиненими країнами, зростання чисельності та міграції населення посилюють загрозу людству в довгостроковій перспективі

внаслідок виникнення імпульсів руйнівних конфліктів світового масштабу у вигляді екологічних небезпек, зокрема:

– руйнування озонованого шару атмосфери та проявів глобальних змін клімату (посилення тепличного ефекту; зростання рівня викидів метану, аерозолів, радіоактивних газів; зміна концентрації озону в тропосфері та стратосфері; підвищення температури повітря на 1,1-6,4 ^{0}С; танення льодовиків Арктики, підняття рівня Світового океану на 1 м), що може призвести до катастрофічних загроз життю і здоров'ю людей, загостренню силових конфліктів у 46-ти країнах світу з населенням 2,7 млрд. осіб [1];

– забруднення вод світового океану через екстенсивну діяльність ТНК, захоронення в ньому отруйних і радіоактивних речовин, насичення вод вуглекислим газом з атмосфери, надходження антропогенних нафтопродуктів, важких металів і складних органічних сполук (за оцінками «Greenpeace» щороку до Світового океану скидається близько 6,5 млн. тон відходів, де 80% складає пластик, що створює загрозу 267 видам морських мешканців [2]);

– зростання кількості населення світу (з 6,1 млрд. осіб (2000 р.) до 10 млрд. осіб (2050 р.) та трансформація детермінантів руху міграційних потоків (екологічні мігранти, екологічні біженці);

– обмеженість доступу до світових ресурсів та непропорційність їх використання країнами світу (за останнє десятиріччя економічно розвинуті країни споживали близько 70% світової енергії та металів, 60% харчових продуктів); за цього співвідношення витрат енергії лише у землеробстві складало в різних країнах від 1/65 (басейн р. Конго) до 1/2,0-1/2,5 (США) [3].

– цивілізаційне протистояння між християнським і мусульманським світом;

– розповсюдження ядерної, хімічної, біологічної, геофізичної, космічної, психотропної, екологічної зброї та технологій масового ураження;

– утворення нових центрів сили, протистояння і боротьби між ними за лідерство (Європейський Союз, Китай, Індія, Бразилія, Росія);

– виникнення глобальних соціальних спалахів і протестів межової злиденності й бідності в країнах «третього світу», де кількість населення до 2025 р. може сягнути 7,8 млрд. осіб);

– зростання обсягів споживання та дефіциту ресурсного й енергетичного забезпечення (прогнозується до 2030 р. збільшення споживання енергоносіїв на 37-50%[3]); до того ж світових ресурсів нафти для енергозабезпечення цивілізації вистачить лише на 30-60

років, природного газу – на 40-70 років, вугілля – на 300-700 років, плутонію для АЕС на швидких нейтронах – на 1 тис. років.

Пріоритетами формування механізмів екологічної безпеки є:

– раціональне використання природних ресурсів;
– забезпечення відповідної якості природного середовища;
– збереження біорізноманіття;
– забезпечення державного контролю за зміною природних ландшафтів.

До конкретних механізмів екологічної безпеки, що забезпечують допустиму динаміку природних і антропогенних факторів екологічної небезпеки на навколишнє середовище і самої людини, належать:

1. Комплексна екологічна оцінка території: визначення та оцінка комплексу факторів екологічної небезпеки, що проявляються на конкретній території; районування території за стійкістю до прояву факторів екологічної небезпеки; складання та ведення кадастру об'єктів впливу на навколишнє середовище, кадастру природних ресурсів; визначення антропогенного навантаження та складання та ведення кадастру «забруднених» площ.

2. Екологічний моніторинг: нормування впливів на навколишнє середовище; контроль джерел впливу на навколишнє середовище; контроль якості компонентів навколишнього середовища.

3. Управлінські рішення: формування екологічної політики; попередження прояву антропогенних факторів екологічної небезпеки; мінімізація наслідків прояву природних факторів екологічної небезпеки; розробка і вдосконалення природоохоронного законодавства та методів формування екологічного світогляду

Отже, екологічна безпека – це процес, що має глобальний характер, формування якого має здійснюватися не за рахунок дискримінації, знедолення людей в певних регіонах і країнах світу, а реалізовуватися у відповідності до консолідації зусиль у напрямку формування міжнародної екологічної безпеки та спрямування світової економічної спільноти до нових вимірів благополуччя та добробуту, які зорієнтовані на засади стійкого, збалансованого та безпечного розвитку сучасних і прийдешніх поколінь.

Список використаної літератури

1. Загорський В. О. Глобальна екологічна проблема в системі національної безпеки [Електронний ресурс] / В. О. Загорський // Вісник НАДУ. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-1-12.pdf.

2. Бохан А. В. Міжнародна екологічна безпека: сучасні виміри та принципи реалізації [Електронний ресурс] / А. В. Бохан // Ефективна економіка, № 3 – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=42.

3. Омаров А. Е. Механізми забезпечення екологічної безпеки в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / А. Е. Омаров // Державне будівництво. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwiE_PKK9b7lAhUspIsKHfaMB58QFjACegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fwww.kbuapa.kharkov.ua%2Fe-book%2Fdb%2F2016-2%2Fdoc%2F4%2F02.pdf&usg=AOvVaw1TCT0bRFkvOA3BmXnwuYIH.